

Бележка на автора (от Питър Зукерман):

Много от историите за покоряване на върхове разказват за смъртно опасния път нагоре по фиксирани въжета. Но как са се озовали там тези въжета? Кой провежда спасителните операции? Когато животът ти зависи от един възел, добре е да знаеш кой го е завързал.

Някои истории обаче остават погребани. Западните журналисти рядко говорят *ъджък бхоте, балти, бурушъски, шар-кхумбу, ролвалинг шерпи тамгни или въкхи*¹. Репортерите обикновено не могат да открият местни катерачи по телефона или електронната поща, а писателите, пред които стоят крайни срокове, рядко могат да си позволят дългите пътувания до отдалечени селца. В резултат онова, което знаят високопланинските професионалисти, рядко стига далеч. Спомените на оцелелите от Зоната на смъртта далеч не са така ясни, а медийният водовъртеж затруднява издирването на точна информация, тъй като всички – и роднини, и почитатели, и приятели, и журналисти, държат на своята версия. Травмите и кислородният глад допълнително усложняват объркването. Както и на война свидетелите на едно и също събитие разказват различни истории.

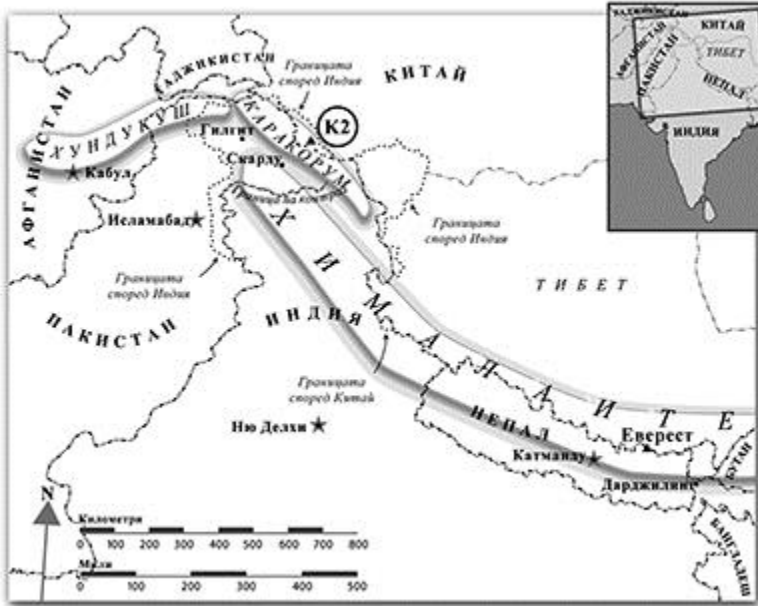
Въпреки това двамата с Аманда опитахме да достигнем истината и да бъдем обективни при предаването^o. Търсихме две години. Няколко пъти пътувахме до Непал, добирайки се до райони, които западняците рядко посещават, а за журналистите са недостъпни. Три пъти бяхме в Пакистан – там, благодарение на Назир Сабир, председател на алпийския клуб на Пакистан, получихме безпрецедентната възможност да се срещнем с военни и правителствени представители. Интервюирахме повече от двеста души, прекарахме безчет часове в неформални разговори в домовете на хора от Франция, Холандия, Ирландия, Италия, Норвегия, Сърбия, Испания, Швейцария и Съединените щати. Разчитахме на повече от хиляда снимки и видеоклипа. Тази книга пресъздава истински събития. За повече информация относно методите и източниците, моля вижте допълнителните бележки.

Смъртта на приятел на Аманда бе катализаторът за написването на книгата. С бебе на ръце тя не можеше да проучи всичко сама и така се намесих аз, като съавтор. Аманда е моя братовчедка и с нея пишем заедно, откакто станах на дванадесет. Преди „Погребани в небесата” имах сигурната работа на репортер в ежедневник. Никога не бях поставял котки на краката си. Но когато научих за случилото се, не можех да направя друго освен да напусна работата си, да грабна тефтера и да тръгна към Хималаите. Героите бяха твърде вдъхновяващи, целта – прекалено важна, а пътят – неустойимо предизвикателство.

*Портланд, Орегон
Ноември, 2011*

---

¹ Ъджък бхоте, балти, бурушъски, шар-кхумбу, ролвалинг шерпи тамгни или въкхи – хималайски езици – б. пр.

ПРОЛОГ.

ЗОНАТА НА СМЪРТТА.

„Гърлото на бутилката” на K2, Пакистан

Зона на смъртта: около 8200 метра над морското равнище.

Увиснал от скалата, стиснал пикела, който единствен го разделя от смъртта, шерп на име Чиринг Дордже се оттласква наляво. Масивен леден къс се откъсва някъде горе и полита към него.

Къс с размерите на хладилник.

Основата му засича, а останалата част неудържимо процепва въздуха надолу. Профучава покрай Чиринг, ожулва рамото му и изчезва от погледа.

Трррр. Разбива се в нещо, пръсва се на парченца.

Планината потръпва от удара. Стълбове от прах, лед и сняг.

Около полунощ е, първи август, 2008. Чиринг има смътна представа къде се намира – при или близо до „Гърлото на бутилката” на K2, най-гибелния участък на най-опасната планина. Приблизително на полетната височина на Боинг 737 „Гърлото на бутилката” се губи в тъмнината под шерпа. Под светлината на звездите и заради мъглата, сипеща се в пропастта, жлебът изглежда бездънен. Над него, като гребен на разбиваща се вълна, е застинал къс лед.

Недостигът на кислород е замъглил съзнанието на Чиринг. Гладът и изтощението са пречупили тялото му. Отваря уста, а езикът му замръзва. Искра да си поеме дъх, а въздух без капчица влага изгаря гърлото и пари очите му.

Чиринг се чувства като робот, премръзнал, твърде изморен, за да мисли какво е пожелтал за К2. Вече няколко десетилетия планината изпълва съзнанието на шерпа, покорил Еверест десет пъти. Далеч по-труден от Еверест, К2 е сред най-престижните награди във високопланинския алпинизъм. Чиринг е тръгнал въпреки сълзите на жена си. Въпреки това, че експедицията струва повече, отколкото баща му е заработил за четирийсет години. Въпреки предупреждението на неговия будистки лама, че богинята на К2 няма да е благосклонна към изкачването.

Тази вечер Чиринг е достигнал билото на К2 без кислородна бутилка, което го нарежда сред най-успешните алпинисти, но слизането не върви според плановете. Мечтал е за успеха, за посрещане, достойно за герой, за слава дори. Сега тези неща нямат значение. Чиринг има съпруга, две дъщери, процъфтяващ бизнес и дузина роднини, които разчитат на него. Всичко, което иска, е да се прибере у дома. Жив.

По правило слизането е по-безопасно. Алпинистите обикновено се спускат в светлата част на деня, когато е по-топло и пътят се вижда добре. Обезопасени с двойни въжета, те се оттласкват от леда, като в същото време са прикрепени към други въжета – застопорени, с цел контрол на скоростта. В лавиноопасните зони около „Гърлото на бутилката“ те се спускат възможно най-бързо. Така се съкращава времето, в което са изложени на опасност, и възможността да останат заровени. Тъкмо такава бързо спускане е планирал Чиринг, на него е разчитал. Тъмно, безлунно. Въжетата са изчезнали, прерязани от падащи късове лед. Няма как да се обръща назад. Само пикелът може да го спаси от падане. И не само него – за ремъка на кръста му е закачен друг алпинист.

Мъжът, висящ под него, е Пасанг Лама. Преди три часа Пасанг се е разделил с пикела си, за да помогне на катерачи в крайно незавидно положение. Решил е, че ще оцелее и без него. Също като Чиринг Пасанг е разчитал на фиксираните въжета, за да се спусне.

Когато въжетата в „Гърлото на бутилката“ изчезват, Пасанг решава, че му е дошло времето. Без въжетата и пикела няма мърдане нито нагоре, нито надолу. Освен ако някой не му помогне. Но кой и защо? Всеки, който прикачи Пасанг към себе си, ще полети надолу с него. Да удържиш дори и едно тяло само с помощта на пикел – това в „Гърлото на бутилката“ е почти невъзможно. Да удържиш две е два пъти по-трудно, два пъти по-рисковано. Опитите да го спасят биха били равностойни на самоубийство, мисли си Пасанг. Алпинистите по правило са си самодостатъчни. Всеки здравомислещ човек би го оставил да умре.

Както се е очаквало, един шерп вече го е подминал. Пасанг очаква Чиринг да направи същото. Двамата принадлежат към различни работни колективи. Чиринг няма задължението да помогне. Но сега Пасанг виси три ярда под него, прикачен с въже към ремъка на кръста му.

След като се разминават с ледения блок, двамата свеждат глави и тихо преговарят с богинята на планината. Отговорът ° идва секунди по-късно. Металически, стържещ звук. Зонинг. Тътенът е все по-силен, къntenето – все по-продължително, ехото – все по-бързо, по-глухо, отляво, отдясно... И двамата знаят какво означава. Ледът около тях се пропуква. С всеки пукот по леда плъзват

зигзагообразни цепнатини, всеки миг ледени късове могат да се посипят върху тях.

Ако усетят опасност, могат да се оттласнат встрани, да огънат тела, за да я избегнат. Ако не успеят, нещо ще се стовари върху тях. А рано или късно ще се отцепи леден къс с размерите на автобус. Особен избор в такъв случай нямаш, освен да се молиш. Чиринг и Пасанг трябва да слязат, преди да ги е смазал падащият лед.

Храс! Чиринг забива пикела в леда. Шинк! Забива котки. Няколко метра се спуска по този начин – Храс! Шинк! Храс! Шинк!, прилепнал към склона, за да може мъжът, прикачен към него, да се движи със същия ритъм.

Пасанг впира пръсти в твърдия лед, трябва да направи вдлъбнатина, за да има за какво да се захване. Плиткият хват и хлъзгавата повърхност обаче няма да издържат теглото му. Той протяга левия си крак и се обляга на предпазното въже, което го придържа към Чиринг. Шинк! Забива котките в леда, за да намали обтягането на въжето.

От такава тежест то може да се скъса и Чиринг ще полети надолу, но засега все още успява да се държи прилепнал о ледената стена и въпреки издутините, пукнатините и пролуките, въпреки ледените зъбери, маневрите им са успешни. На места двамата с Пасанг се движат рамо до рамо, хванати за ръце, за да съгласуват движенията си. Понякога Пасанг тръгва първи, докато в същото време Чиринг използва пикела, за да застане в опорна позиция и така да контролира обезопасителното въже помежду им.

Скални късове и лед се сипят покрай тях, удрят каските им, но вече са минали половината път и вярват, че ще оцелеят. Нощта е безветрена – минус 15 градуса, почти топло за K2. Светлините на Четвърти лагер тлеят под тях. Нито Пасанг, нито Чиринг очакват онова, което ще се случи.

Нещо се стоварва върху каската на Пасанг – къс скала или лед. Той полита надолу като хартиена кукла.

Тежестта на Пасанг повлича Чиринг и това буквално го отлепя от склона.

Двамата се откъсват от ледената стена.

Чиринг хваща пикела с две ръце и го забива в планината. Острието не се захваща. Само прорязва снега.

Падат все по-бързо. Чиринг използва тежестта на тялото си и притиска с гърди пикела откъм лопатката му, за да забие острието му в склона. Напразно. Чиринг пада все по-бързо пет, после още десет метра по-надолу.

Пасанг се опитва да направи вдлъбнатина в снега с юмруци, за да се захване, но пръстите му се пързаят по леда.

Мъжете падат все по-надолу в тъмнината.

Крясъците им, заглушени от снега, трябва да са пропътували „Гърлото на бутилката“ чак до югоизточния склон, но оцелелите там не чуват нищо.

Глухи са за падащите тела. Всички са изгубени. Замаяни и преследвани от халюцинации, някои се отбиват от правилния път. Други успяват да запазят някакво спокойствие, за да направят избора между две мрачни възможности – свободно слизване по „Гърлото на бутилката“ през нощта или бивак в Зоната на смъртта.

Джерард Макдонъл, който само преди няколко часа е станал първият ирландец, изкачил K2, си изковава невисок риф в леда, на който да седне, и още един – като подпора за краката си. С търпение не можеш да спреш лавините, но сега той поне има къде да изчака нощта.

Друг алпинист, Марко Конфортола, се свива до него. За да останат будни, започват да пеят. Припяват с дрезгавите си гласове песните, които могат да си спомнят – каквото и да е, само да не умрат в съня си.

По-рано един френски алпинист е дал обещание на приятелката си. „Никога повече няма да те оставя – казва ° Хю д'Обаред по сателитната връзка. – Дотук бях. Следващата година по това време ще сме на плажа.” Същата нощ „Гърлото на бутилката” го поглъща. След като изгубва пътя, неговият водач, пакистанецът Карим Мехербан, достига короната на ледника, надвиснал над „Гърлото на бутилката”. Свлича се там и зачаква ледената си смърт.

По-надолу една младоженка от Норвегия току-що е загубила съпруга си под няколко тона лед. Това изкачване е било меденият им месец. Сега тя пълзи надолу по склона на планината без него.

Много от алпинистите смятат себе си за най-добрите в света. Идват от Франция, Холандия, Италия, Ирландия, Непал, Норвегия, Пакистан, Сърбия, Южна Корея, Испания, Швеция и САЩ. Някои са рискували всичко, за да премерят сили с K2. Експедицията се е превърнала в катастрофа. Крайната равносметка е сурова: в рамките на двадесет и седем часа единайсет загубват живота си в най-жестоката злополука в историята на K2.

Какво се бе объркало? Защо са продължили изкачването, когато са знаели, че няма да успеят да се спуснат преди настъпването на нощта? Защо са допуснали редица елементарни грешки, като например това да не вземат достатъчно дълго въже?

Историята им се превръща в международна сензация на кориците на New York Times, National Geographic Adventure, Outside и безброй други издания. Изпълва блоговете и ражда хипотези, документални филми, постановки, мемоари и радио и телевизионни дискусии.

Някои определят изкачването като проява на прекомерна самоувереност, като перчене или лудост, погубили в крайна сметка животи. За тях алпинистите са просто търсачи на силни изживявания, които упорито се опитват да привлекат корпоративно спонсорство; лунатици, търсеци изход за последен път; самозабравили се западняци, които в търсене на слава експлоатират живота на бедни непалци и пакистанци. За медиите тази смърт е повод да се печели от продажбата на вестници и списания, за зяпачите – спектакъл, забавление.

„Искате да рискувате живота си – започва едно писмо, отговор на статия в New York Times. – Тогава го направете в името на страната си, на семейството или квартала си. Да покоряваш Еверест или K2 е егоистична прищявка, от която никой не печели.”

„Герои! Друг път! – злобее друг. – Тези патологични егоцентрици трябва да ги държат далеч от планините.”

Други виждат проява на кураж – изследователи, изправени срещу суровата природа; изгубени души, за които рискът е търсене на смисъл в празен свят.

„Изкачването може да развие човешкия потенциал изобщо за всички нас”, из писмо до медиите на Фил Пауърс, изпълнителен директор на американския алпинистки клуб.

Перифразирайки Рузвелт, друго писмо казва: „Далеч по-добре е да си дръзновен, да печелиш славни победи, пък дори и ако го има провалът, отколкото да си в редиците на слабите духом, които нито се радват, нито страдат, защото живеят сив живот, в полумрака между победата и поражението”.

Трети пък задават основополагащи въпроси: Какво правят хората, било то мъже или жени, на върха на планината, когато умират? И защо у някои е заложено да поемат такива рискове?

Преди да попаднат в планинския капан, преди смъртта и погребенията, преди спасителните операции и срещите с оживелите след тях, преди враждата и приятелството, преди взаимните обвинения и помирението – всичко изглежда съвършено. Екипировката е неколкократно проверена, маршрутът – съгласуван, времето – на тяхна страна, екипите – сработени. Моментът, за който са се готвили толкова дълго, в който са вложили толкова средства и време, най-накрая идва. Ще атакуват K2, за да застанат на върха на най-злокобната планина в света, ще нададат ликуващи викове, ще развоят флагове и ще се обадят на най-обичните.

Чиринг и Пасанг, носейки се надолу в бездната, трябва да са се питали: Как се случи всичко това?

ЧАСТ I

АМБИЦИИ

ГЛАВА ПЪРВА

ТРЕСКАТА КЪМ ВЪРХА

Долината Ролвалинг, Непал

3657 метра надморска височина

Той не ходи, по-скоро тича. Няма автомобил. Обикновено се носи през трафика по пътищата, яхнал черната си хонда. Всички седем езика, които владее, шерпът Чиринг Дордже говори толкова бързо, че всяко негово изречение звучи като безкрайно дълга дума, насечена от препинателни знаци. Всичко у него е ускорено – начинът, по който се храни и изкачва, мисленето му, молитвите му. Няма контрол над скоростта. Тя е закодирана в неговата ДНК.

Личното му име означава „дълъг живот”, но произнасяйки го, англоговорящите го уподобяват на тяхната дума „бодър, весел”* /*Името Чиринг се изписва *Cheering* на латиница, което съдържа „cheer” – от англ. – развеселявам, ободрявам, а оттам *cheer-ing* – бодър, весел – б. пр./ . А от Чиринг наистина струи окуражаваща решимост. Няма как да не го забележиш. Клиентите му се радват на

това отношение, което казва: „можеш, ще успееш”, „да го направим”, „тук съм, ще помагам”. Оптимизмът му е заразен. Как да стоиш мирно в лагера, когато той за миг не се спира – ще се протегне изведнъж, ще закрачи напред-назад, размахвайки ръце във въздуха, ще направи обявление, после ще се тръшне на земята и след това пак ще се втурне нанякъде. Този тридесет и четири годишен човек-динамо не пие кафе и неслучайно. Роден си е с кофеин в кръвта.

„Чиринг винаги е бил лудичък – казва баща му, шерпът Нгъвънг Тхунду. – Луда глава беше като дете, луда глава си е и сега.”

„Неговите изкачвания винаги са били източник на доход за нас – обяснява по-малкият му брат, който носи името на баща си – Нгъвънг. – Без парите, които изкарва, нямаше да сме там, където сме. Но Чиринг стана прекалено амбициозен. Винаги съм му казвал „Спри се”.”

Семейството се притеснява, че работата на Чиринг обижда боговете и застрашава живота в селото. Просто не смеят да изречат очевидното – тя може да му струва живота.

Пътят между K2 и първите стъпки на Чиринг е много дълъг. Преди да започне да изкачва планините, той живее в Бединг, затънтено непалско селце. Вклинен между Индия и Тибет „като картоф между речни камъни”, Непал е на разломната зона между две континентални плочи. Югоизточна Азия някога била равнинна, потопена под морето Тетис, но индийската плоча, придвижвайки се на север със скорост два пъти по-голяма от тази, с която расте човешки нокът, шейсет и пет милиона години е повдигала тибетската кора, издигайки по този начин древното морско легло. Резултатът е най-високата планинска верига. На територията на Непал се намират две трети от Хималаите, включително и южната страна на Еверест.

Чиринг описва родното си място като „предимно скали и лед”. На 3688 метра надморска височина Бединг рядко бива отбелязвано на картите, а когато е, мени както местоположението си, така и името си – такава е съдбата на още много други отдалечени селца. Намира се на около петдесет километра западно от Еверест, в долина с името Ролвалинг. Дотам се стига по черни пътища. Донякъде областта е преходима с джип. После пътят свършва при скала и ти се налага да се справяш пеша с безброй остри завои, с дълбоки реки, през които търсиш брод, както и с люлеещи се възжени мостове. След шест дни, в които носиш храната и подслона си на гръб, стигаш селския чортен* /*Чортен – на тибетски – будистки монумент с конусовидно-пирамидален силует, съхраняващ реликви – б. пр./ – по който са нарисувани вечно отворени сини очи, оброчени в червено. Символ на взора на Буда, те внимателно следят Бединг и злите духове.

Заледени върхове обграждат селото, построено от скален материал, дърво, кал и оборска тор. Сив прах от морените е полепнал по децата. Въздухът е напоен с мириса на окосена трева, синкав дим се вие над огнищата, а облаците са надвиснали сякаш току над главата ти – само да скочиш и ще провреш ръка през тях. Кози, овце, крави и хибриди на якове, наречени джош, пасат по стръмните тераси, прилични на гигантски стълби. В дъното на долината Ролвалинг реката пълни въздуха с воден прах в цветовете на дъгата.

В Бединг и околните села на Ролвалинг живеят шерпи. На разговорен език

думата шерп, с малко ш, се използва като професионално наименование. Но шерп е също така и етническо название, също както и грък, хаваец или баск. Сто и петдесетте хиляди шерпи представляват по-малко от един процент от населението на Непал.

Селцето на Чиринг често бива описвано с нещата, които липсват в него: антибиотици, електричество, машини, канализация, пътища, водопреносна система, телефони. Жителите му не получават образование – някои не могат да прочетат дори имената си, не познават часовника, а вместо рождена дата знаят само сезона, в който са родени. Основната функция на календара е да им посочва паметни дати от живота на Буда.

Шерпите в Ролвалинг обаче рядко определят себе си по този начин. Предпочитат да мислят за онова, което имат – вяра и самодостатъчно общество. Боговете са близо, съседите са семейство. В Бединг хората отделят време да поговорят, да пият чай, да поиграят каром – нещо средно между бiliarд и хазарт, като играчите се целят в мишени с хоккейни шайби. Познават до съвършенство фолклора си, местната топография, тънкостите на селското стопанство и говорят език без писменост, който съчетава източни и централнотибетски диалекти – следствие от дългия им преход към Непал. Езикът им – ролвалинг шерпи тамгней, не се говори никъде другаде.

Както и много други общества на шерпи, населението на Ролвалинг мигрира между три села – според сезона. Зимното село се нагрива твърде много през лятото, лятното пък става твърде студено през зимата, а централното село – Бединг, е най-благоприятно за посеви и добитък през есента. Хората разчитат на земята за прехраната си и изяждат впечатляващи количества картофи. Като будисти те спазват традиция, наричана Тантраяна, Ваджраяна, Нингма, или както противниците ѝ я наричат, ламаизъм.

Трудно е да попаднеш на писана история в Ролвалинг, а легендите се различават според въображението на разказващия. Антропологът Джанис Сачърър проучва шерпите в Ролвалинг от 1970-а насам. „Вяра имат – казва тя в отговор на въпроса какви са предизвикателствата в изучаването им. – Но не и постоянство.”

Според тибетското Свето писание Ролвалинг представлява бейюл – свещена долина, убежище за будистите в смутни времена, оставаща скрита, докато боговете не я разкрият на вярващите. На Гуру Ринпоче, който през седми век посвещава тибетците в будизма, се приписва откриването на бейюл Ролвалинг, а според някои той даже я е създал с помощта на огромен кон и рало. Пет века по-късно, когато монголците нахлуват в Тибет, предците на шерпите се преместват в Непал. Тогава будистите ясновидци посочват на вярващите долините бейюл по южните склонове на Хималаите. Свещените каменни монументи в тези осеяни с пещери територии са в чест на Гуру Ринпоче и неговата спътница Йеше Цогял, които се стремят да просветят всички чувствителни души.

В устата на бащата на Чиринг и по-възрастните му приятели обаче тези легенди губят доста от будисткия си тон. Според тях долината Ролвалинг е център на Вселената и люлка на живота. Светът се зародил преди началото на линейното време. Гуру Ринпоче и неговата съпруга-дакини медитирали в пещера

близо до Бединг. Два дни по-късно те дали обет да прочистят долината от злото, щурмували я и му обявили война.

Разхвърчали се криле и люспи на всички страни, заизвивали се крайници, заизтръгвали се зъби. Демоните обединили сили, за да замъглят Слънцето и да вдигнат вихър от прах, за да задушат боговете. Гуру Ринпоче събрал подкрепление, като дал на войските си заповед да избодат очите на врага. Ослепените демони, безпомощни, паднали в реката Ролвалинг. Някои потънали. След останалите тръгнал сам Гуру Ринпоче – притискал главите им към дъното, а тези, които му избягали, се спотаили в пукнатини в скалите.

Накрая почти всички демони били или убити, или сломени, но земята също понесла своите рани. Масивна скала се появила наред равнината, друга била разсечена на две, дълбока падина се отворила сред хълмовете – всички те свидетелстват за битката. След това боговете се оттеглили в планините, а Гуру Ринпоче и съпругата му създали пет деца – родоначалници на човеците. Някои останали там. Други напуснали долината и покварата ги застигнала. Това сме ние.

Боговете в днешно време не проявяват милост към хората извън долината. Старейшините казват, че светът ще бъде погубен съвсем скоро, може би още утре, и само обитаващите долината ще бъдат пощадени. Негодуват срещу всеки, който реши да си тръгне. Гневът на боговете ще застигне и дезертьорите наравно с всички други извън защитената свещена територия.

Младите обаче не се тревожат особено. Старците използват апокалиптичната легенда като тактика за сплашване, за да ги карат да се завръщат по-често. В класическата будистка легенда Гуру Ринпоче пътувал из Хималаите със свещената мисия на ловец на демони, който издирва тварите и ги приобщава към вярата, без да прибегва до насилие. По онова време сред зъберите на Ролвалинг живеели пет сестри. Векове по-стари от будизма, те били богините на древна тибетска секта, която подтиква към кръвопролитие.

Когато Гуру Ринпоче влязъл в долината, белоликата Церингма, най-възрастната, изпратила снежен леопард по петите му. Гуру Ринпоче омаял котката, укротил я и тя започнала да мърка и да говори за будизъм непрестанно, без да спи и яде, докато накрая самата Церингма не приела вярата.

Церингма се възкачила на една близка планина, която сега носи нейното име, но на индусите е известна като Гаури Шанкар, а гладът ѝ за човешка плът изчезнал. Церингма, богинята на дълголетието, все още живее на върха над Бединг, висок повече от 7000 метра. Намирацията се там ледник се топи и водите му, които имат чудодейна сила, се вливат в Ролвалинг. Някои от старците в селото твърдят, че са достигнали 120 години благодарение на силата на тъкмо тази вода.

След като подчинил Церингма, Ринпоче започнал да преследва четирите ѝ сестри. Една по една всички се покаяли и станали будистки божества, всяко от които избрало някоя планина за свой дом. Миолангсангма пази върха на Еверест, възседнала тигър. Тя е богиня на благосъстоянието и лицето ѝ блести като чисто злато. Тхинги Шалсангма с прозрачносињото си тяло станала богиня на здравето и с помощта на зебра достигнала връх Шишапангма в Тибет, висок почти 8000 метра. Чопи Дринсангма със своето вечно поруменяло лице станала богиня на

привличането. Тя избрала елен вместо зебра и се заселила на Канченджунга в Непал, висок над 8000 метра.

Най-малката сестра – Такар Долсангма със зелено лице, била труден случай. Тя яхнала тюркоазенозелен дракон и избягала на север, към земята на трите граници. В съвременния фолклор на Ролвалинг това е днешен Пакистан. Гуру Ринпоче решил да я догони и възпрепятствана от ледника Чого Лунгма, тя не успяла да му избяга. Такар Долсангма, изглежда, се разкажала и като пришпорила дракона си, изкачила се на К2, за да приеме новата си роля на пазителка на сигурността. Гуру Ринпоче не се усъмнил в искреността ѝ, но може би е трябвало да го стори – Такар Долсангма, изглежда, все още не се е отказала напълно от човешката плът.

Ролвалинг е бейюл, гранична общност, дала убежище на бежанци. Вярва се, че я охранява планинска богиня. До средата на XIX век долината е известна сред разбойници и длъжници, които идват тук, за да се заселят и да станат благочестиви. Първоначално гладът ограничава прираста на населението. След 1880-а, с внасянето на картофа като нова земеделска култура, проблемът с прехраната намира разрешение и населението нараства четворно, достигайки двеста души. Следващата знаменателна поява, след картофа, е тази на Едмънд Хилари. Две години преди да осъществи първото изкачване на Еверест през 1953, Хилари прави преход през Ролвалинг като част от разузнавателен екип в търсене на най-добрия маршрут към върха. В края на краищата британците избират друг подход – през долината Кхумбу на изток, но на някои шерпи от Ролвалинг е предложена работа, в това число и на Хрита Шерп, който отъпква пътя за Тенсинг Норгей и Хилари дни преди първото изкачване.

Ролвалинг никога не се изменя така както Кхумбу, където поелите към Еверест туристи наливат пари и създават работни места, а Хилари построява училища, болница и летищна писта. През 70-те години на XX век, когато Чиринг е още дете, Ролвалинг е „най-изолираната, консервативна, икономически назадна общност от всички общности на шерпи в Непал”.

Търговци рядко минавали оттам, а товарни животни трудно можели да се изкатерят по сипеите. Шерпите разчитали на местни материали и собствения си труд за прехрана и облекло. Памучни дрехи нямал никой. Вместо това плетели сукно от як. Бащата на Чиринг носел чуба, вълнена роба, затегната с пояс през кръста. През зимата обувал ботуши от бизонска кожа, подплатени със сух мъх. Майка му носела унги, кител без ръкави, а през раменете си намятала престилка на сини райета. За да покаже, че е неомъжена, сестра му носела престилката само на гърба си.

Чиринг е роден през 1974-а на пода на стая, която служи за кухня, хамбар и спалня. Момчето – казали баща му, леля му и чичо му – е лентяй, който обича да се измъква под носа ти и да броди из планините. Семейните не спират да повтарят историята на най-тежкото му прегрешение – когато е на осем, играейки си с огън, Чиринг подпалва хълмовете около селото. Пламъците погълнали запасите от фураж за зимата и животните умрели от глад. Бащата на Чиринг го наложил с тоягата и двадесет и шест години по-късно той още не може да му прости.

Детството на Чиринг е осеяно със смърт. Един ден по-малката му сестра се върнала от полето с червени мехури, плъзнали по кожата ѝ. Когато гнойните пъпки стигнали до езика ѝ, тя се задушила. Друга от сестрите му пренасяла вода от реката, когато върху ѝ се стоварила отломка от близката скала и смачкала вътрешните ѝ органи. Никой не успял да разбере какво се е случило с двегодишния му брат. Вероятно погълнал нещо отровно. Един ден червата му се възпалили. Стомахът му се подул болезнено и скоро детето си отишло. При раждането на третата му сестра майка му Лакхпа Фути получила кръвоизлив. Майката и детето умрели.

Чиринг наблюдавал как ламата извършва смъртния ритуал – как опъва косите на майка му, за да позволи на духа ѝ да излезе през главата, шепнейки в ухото ѝ съвети за отвъдния живот. Опитвал се да не плаче, да не би така кървави сълзи да замъглят очите на майка му и да ѝ попречат да премине към следващия си живот. Твърде малък, за да се качи на хълма за кремацията, Чиринг останал в стаята, където се е родил, и гледал как димът на майка му се издига в небето. Когато се върнал къщи, баща му, Нгаванг Тхундру Шерпа, просто се свлякъл на земята.

От онзи момент Нгаванг припадал по няколко пъти на ден. Съселяните му подозирали, че може да е обладан от демони. Припадъците зачестили и той спрял да се грижи за живите си четири деца. Онемял и забравил да се храни и къпе. Събуждал се от сън с плач и не спирал, докато не дойде друг припадък.

Полето било запуснато, животните се изгубили, къщата започнала да се руши. Семейството нямало достатъчно храна. Обувките и дрехите на децата се износили. Колкото и да се опитвал, Нгаванг не можел да намери сили за работа. А когато успявал да се надигне, прекарвал времето си в молитви, опитвайки да умилостиви боговете. „Не разбирам какво сторих, че да ме накажат така“, повтарял той.

Чиринг, тогава на дванайсет, станал глава на семейството. Продал добитъка и започнал да търгува на разменни начала, за да набави храна за братята и сестрите си, но скоро се свършили нещата, които може да разменя. В замяна на картофи работел за други семейства – носел вода, събирал дърва, метял. Сестра му, Нима, се грижела за баща им и за двете по-малки деца. Чиринг не припечелвал достатъчно, за да може да си позволи обувки, но семейството поне не гладувало, а и роднините помагали, когато положението станело отчайващо.

Горе-долу около времето, когато навършва четиринайсет, лелите и чичовците на Чиринг му казали, че няма избор – вече бил мъж, достатъчно голям, за да се ожени и било време да намери по-бърз начин да изплати дълговете на баща си. Някои му предложили да напусне селото и да пренася горивото и екипировката на европейските алпинисти. Чиринг се опънал. Никога не бил напускал свещената долина. По онова време шерпите, напуснали Ролвалинг, били малко и онези, които намирали работа в алпинизма, казвали, че е окаяна и високорискова професия. „Чиринг изглеждаше твърде млад, твърде крехък да носи товара на чужденците – спомня си чичо му Анг Тенсинг Шерпа. – Казах му, че е лоша идея.“

Освен това Чиринг се страхувал от божествата, които живеят в планината. Ледниците са тяхно възплъщение. Да се изкачваш по гръбнака на богинята, да

навлизаш в дома ѝ е нечувана дързост, богохулство дори. През 1995-а дядото на Чиринг, Пем Пхутар, пренасял товара за британска експедиция до Гаури Шанкар, свещения връх, на който живее Церингма, но семейството рядко говорело за това. Много от селяните гледали с неуважение на планинарите и за тях се говорело с пренебрежение.

Историите, които се разказват в Бединг, имат една и съща тема и обикновено завършват с германец, който бил просто съсипан. Скандална е и историята с петнайсетте шерпи, които загиват по време на германски експедиции до Нанга Парбат* /*Нанга Парбат – деветият по височина връх в света (8126 м) и вторият в Пакистан след Каракорум (K2). На санскрит името означава „Голата планина” – б. пр./* през 1934-а и 1937-а. Дори Хитлеровият Reichssportfurer заклеймява двама членове на експедицията от 1934-а за това, че изоставят групата си по време на буря, и оттук очевидно тръгва стереотипът, виреещ сред шерпите. Хората в Бединг например разказват за германец – успешен бизнесмен, който се опитал да изкачи Гаури Шанкар. Разбира се, не успял и богинята на планината го наказала. Не минала и година и германецът хванал лепроза, паднали му зъбите, изгубил всичко, което имал, освен жена си. Когато и тя го напуснала, умрял от отчаяние.